

הפוטנציאל לשיתוף פעולה בין ישראל ואיחוד האמירויות הערביות

ד"ר מורן זגה*

אוגוסט 2020

ישראל ואיחוד האמירויות הערביות (אא"ע) מבוססות על מבנה חברתי, כלכלי ופוליטי שונה מן היסוד. הן גם רחוקות גאוגרפית ועברו חוויות היסטוריות שונות. למרות זאת, שתי המדינות חולקות אינטרסים משותפים, בין אם כאלו הנובעים מאתגרים ואיומים זהים או כאלו הנובעים מהזדמנויות לצמיחה. אינטרסים אלה הם בתחום המדיני-ביטחוני (בזירה האזורית והגלובלית), בתחום הכלכלי (דוגמת קשרי מסחר, שיתוף טכנולוגיות, משאבים וידע) ובתחום האזרחי (דוגמת התמודדות עם סוגיות סביבתיות ופיתוח תרבותי בין-דתי). הם מייצרים פוטנציאל גבוהה לשיתוף פעולה בין המדינות. פריצת הדרך המדינית בין ישראל ואא"ע תאפשר להתקדם לעבר מימוש פוטנציאל זה, ולפתח ערוצים חדשים של שיתופי פעולה.

התחום המדיני-ביטחוני - האינטרס הבולט של ישראל בהידוק הקשר עם אא"ע נובע משאיפתה לחזק את הלגיטימציה שלה במזרח התיכון. עניינה של אא"ע בקידום מהלך זה משתלב עם שאיפתה לחזק את מעמדה ואת תפקידה האזורי. אא"ע נחשבת למדינה ערבית-מוסלמית מתונה ועל כן הקשרים שלה עם ישראל יכולים להתאפיין בגישה פרגמטית יותר מאשר אידיאולוגית. כמו כן, אא"ע נהנית מיציבות פוליטית, כלכלית וחברתית גבוהה, שהיא יוצאת דופן במזרח התיכון ומאפשרת לה להניע תהליכים ארוכי טווח. ההחלטה של אא"ע לקיים קשרים רשמיים עם ישראל, ללא יוזמת שלום אזורית וללא התקדמות במשא ומתן הפלסטיני, אלא רק בכפוף לעצירת הסיפוח, מציגה דפוס התנהלות חדש באזור ועשויה לעודד מדינות נוספות ללכת בעקבות אא"ע. נורמליזציה עם ישראל עשויה לאפשר לאא"ע למלא תפקיד עתידי משמעותי בקידום שלום ישראלי-פלסטיני, בהינתן שינוי בנסיבות הפוליטיות. פוטנציאל טמון גם בברית האסטרטגית האזורית אליה משתייכת אא"ע ביחד עם מצרים, ערב הסעודית, ירדן ובחריין, ובאפשרות של הידוק יחסי ישראל עם מדינות אלו. ברמה הבינלאומית, איחוד האמירויות משקיעה מאמצים ומשאבים רבים בהרחבת קשריה הדיפלומטיים ובמיתוגה כמרכז עולמי חשוב. במסגרת זו היא פועלת לארח מוסדות, כנסים, תחרויות ואירועים בינלאומיים בשטחה. פתיחת שערים להשתתפות ישראלית גורפת באירועים אלו תייצר לישראל הזדמנויות מדיניות וכלכליות חשובות.

ישראל ואא"ע חולקות גם אתגרים משותפים, ובראשם: פרויקט הגרעין האיראני; ההשפעה האזורית של איראן, שכוללות נוכחות במדינות שונות, אימון וחימוש ארגוני טרור, תקיפות בזירה הימית והפעלת כוח צבאי באמצעות שלוחות; הסרת האמברגו על מכירת נשק לאיראן; התחזקות תורכיה כמעצמה אזורית; התרופפות ההגנה הצבאית והעניין המדיני של ארה"ב במזרח התיכון; והאיום המתמשך מצד ארגוני טרור וגורמים רדיקליים, שנחשבים לאיום פוליטי על יציבות השלטון באא"ע ולאיום ביטחוני על אא"ע וישראל כאחד. אא"ע נחשבת למדינה הניצית ביותר ביחסה לתנועות האסלאם הפוליטי (ובראשן "האחים המוסלמים") מבין מדינות המפרץ, והדבר מלמד על תפיסת עולם קרובה לזו של ישראל. במקביל, המאבק של ישראל באיראן משרת את האינטרסים של אא"ע, וכינון היחסים בין המדינות יוכל לסייע בבניית תכניות הגנה משותפת ואף בקיום פעולות צבאיות משותפות במקרה קיצון של מאבק אזורי אלים. כמו כן, כינון היחסים יאפשר לאא"ע להצטייד בטכנולוגיה ובכלי צבא מתקדמים, ולישראל לשתף פעולה עם בת-ברית בעלת יכולות צבאיות גבוהות.

התחום הכלכלי - אא"ע נחשבת למוקד כלכלי חשוב, בעיקר בהיותה צומת מרכזי להעברת סחורות לשאר חלקי העולם. היתרונות הכלכליים והמדיניים הברורים של אא"ע מהווים מוקד משיכה עבור מדינות וחברות מכל העולם ויוצרים עניין רב עבור ישראל, אך גם תחרות משמעותית בהשתלבותה במעגל הזדמנויות זה.

* ד"ר מורן זגה היא חוקרת איחוד האמירויות הערביות, עמיתת מדיניות במכון מיתונים, ועמיתת מחקר בקתדרת חייקין לגאואסטרטגיה באוניברסיטת חיפה.

כלכלת אא"ע נשענת בעיקר על יבוא, ובשטחה נמצא הנמל הימי ג'בל עלי, הנחשב לגדול ולחשוב ביותר באזור. חיזוק הקשרים בין אא"ע לישראל יתרום לפתיחת נתיבי סחר של תוצרת ישראלית למזרח ושל תוצרת אא"ע למערב ולאגן הים התיכון. מעבר לכך, המדינות יוכלו להרוויח רבות מכינון קשרי מסחר ישירים. התמחותה של ישראל בתחום ההיי-טק ועושרה של אא"ע במשאבי אנרגיה יכולים לשמש מצע לפעילות משותפת, שתשרת אינטרסים מסחריים הדדיים. ואולם, גודל המשק שהמדינות מציעות בשאר ענפי הסחורות מצומצם למדי ביחס לתחרות בשוק מול מדינות אחרות. בעשור האחרון אא"ע החלה לפתח את תחום הייצור בשטחה, וייתכן כי הייבוא ממנה לישראל יתרחב בהדרגה. אא"ע נחשבת למדינה בעלת קצב התפתחות גבוה. היא עוסקת רבות בפיתוח תשתיות, בבנייה ופיתוח נדל"ן, בהקמת מרכזי פיתוח ובקידום פרויקטים מסוגים שונים. פרויקטים אלו מזמנים הזדמנויות רבות למשקיעים זרים ולחברות בינלאומיות, ולהשתתפותן של חברות ישראליות בהם יכולה להיות תרומה כלכלית משמעותית עבור המשק הישראלי.

התחום האזרחי - הדת מהווה גורם בלתי נפרד מחיי היום יום ומהפוליטיקה של ישראל ושל אא"ע, ושתי המדינות חרטו על דגלן נורמות של סובלנות דתית. שיתוף פעולה בתחום זה יפתח גם הזדמנויות לקשרים בין-דתיים, אשר כבר מתרחשים היום, כגון קיום מפגשי דיאלוג בין יהודים למוסלמים. בנוסף, המקומות הקדושים לאסלאם שמצויים בישראל, יכולים להוות מוקד לתיירות דת מאא"ע. עם זאת, פיתוח שוק התיירות יצמיח תועלת סמלית רבה יותר מאשר כלכלית, עקב מספרם הנמוך של האזרחים בשתי המדינות. הפיכתו של שדה התעופה באבו דאבי לנקודת מעבר לישראלים בדרכם ליעדים שונים בחו"ל, יכולה להיות בעלת משמעות כלכלית לאא"ע.

ענף הרפואה טומן בחובו פוטנציאל גבוה לשיתוף פעולה. הרפואה המתקדמת בישראל מושכת את תשומת הלב של אא"ע, אשר פועלת בעצמה לקדם את שירותי הרפואה בה. חילופי ידע ומחקר, טכנולוגיה וכוח אדם הם אינטרס משותף לשני הצדדים – לישראל, בזכות משאביה העשירים של אא"ע, ולאא"ע, בזכות הניסיון והמומחיות שצברה ישראל בתחום. הדבר בולט בתחום המאבק בקורונה.

השאפה לקדמה והעניין הטכנולוגי של שתי המדינות מייצרים הזדמנויות בתחומים נוספים, ובהם תחום הסביבה. התנאים הפיזיים הקשים השוררים באא"ע עודדו את המדינה למצוא פתרונות טכנולוגיים להתמודדות עם המחסור במים מתוקים, המדבור ועומסי החום – תופעות המוכרות גם בישראל. שתי המדינות הקימו כל אחת בשטחה מפעלי התפלה גדולים וממשיכות לשקוד על פתרונות יצירתיים לניצול אנרגיית השמש ובנייה סביבתית. המדינות עוברות בהדרגה לשימוש באנרגיות חלופיות ושתיהן שואפות לשמש מודל לקדמה טכנולוגית עולמית. דוגמא בולטת לכך היא העיר הסביבתית, אל-מֶסְדֵר, שמקימה אבו-דאבי בשטחה ושעתידיה להיות נטולת פסולת ופליטות פחמן.

יש פוטנציאל גם בפיתוח שיתוף פעולה אקדמי בין המדינות, בו שרר נתק עד כה. חיזוק הקשר בין חוקרים ומדענים מישראל לבין השלוחות האקדמיות הבינלאומיות הרבות שקיימות באא"ע וביתר מדינות המפרץ, יתרום לקידום הידע המשותף, בעיקר בתחומים ייחודיים לאזור. הדבר יאפשר גישה לחוקרים ישראלים לארכיונים ולמאגרי נתונים במפרץ, שכיום חסומים בפניהם.

***

לסיכום, לישראל ואא"ע יש אינטרס להרחיב את שיתוף הפעולה ביניהן במגוון תחומים. מוקד שיתופי הפעולה נמצא בתחום המדיני-ביטחוני, בתרומה לעוצמתן היחסית של המדינות במרחב ולהתמודדות מול גורמים עוינים באזור. עבור ישראל, כינון יחסים עם אא"ע יקדם השתלבות במעגל הכלכלי והמדיני שהולך ומתעצם סביבה ויזכה בהכרה ממדינה ערבית פרגמטית ומתונה, שאופייה מהווה כר פעולה נוח וחיובי עבור ישראל. האינטרס האמירתי, לעומת זאת, מתרכז ביתרונות של ישראל בטכנולוגיה, בתעשייה הצבאית ובמדע, ובשאיפתה לפעול בזירה אזורית יציבה. במידה שישראל תהיה קשובה לאמירותים ותתקדם איתם בקצב שנכון להם, ובמידה שהיא תעניק להם גם רווחים פוליטיים בנושא הפלסטיני ותקפיד למלא את חלקה בהסכם, היא תרוויח בת-ברית אמיתית ושותפה קרובה לדרך ארוכה.